

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Історико-соціологічний факультет
Кафедра політології і соціології

СИСТЕМА БЕЗПЕКИ В КРАЇНАХ
ЦЕНТРАЛЬНОЇ І СХІДНОЇ ЄВРОПИ
У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД
(1946-2006 рр.)

Матеріали регіональної науково-практичної
конференції

*Присвячена 60-й річниці початку
Холодної війни між Сходом і Заходом*

Рівне – 2008

УДК 327.1946/2006”
ББК 66/07
С 40

Система безпеки в країнах Центральної і Східної Європи післявоєнного періоду (1946-2006 рр.): Збірник наукових праць. – Рівне: РДГУ, 2008. – 228 с.

Голова редакційної колегії:

Постоловський Р.М. – завідувач кафедри всесвітньої історії, професор, кандидат історичних наук, ректор РДГУ.

Редакційна колегія:

Терешко Ю.М. – завідувач кафедри політології і соціології, доцент кандидат історичних наук (відповідальний редактор);

Шеретюк В.М. – декан історико-соціологічного факультету, доцент кафедри історії України, кандидат історичних наук;

Гон М.М. – доцент кафедри всесвітньої історії, кандидат політичних наук;

Жилюк С.І. – завідувач кафедри політичних наук РДГУ, професор, доктор історичних наук;

Ткаченко Г.І. – завідувач кафедри політології, соціології та права НУВГП, доцент кандидат політичних наук;

Трофимович В.В. – завідувач кафедри історії Національного університету „Острозька академія”, професор, доктор історичних наук;

Черній А.Л. – доцент кафедри політичних наук, кандидат політичних наук;

Христюк Т.А. – доцент кафедри політології і соціології, кандидат історичних наук.

Рецензенти:

Троян С.С. – завідувач кафедри міжнародних відносин і країнознавства РІС КСУ, професор, доктор історичних наук;

Тихомирова Є.Б. – завідувач кафедри міжнародної інформації РІС КСУ, професор, доктор політичних наук.

Адреса редакційної колегії: м. Рівне, 33027, вул. Остафова 29, історико-соціологічний факультет, кафедра політології і соціології, кабінет № 410.

Рекомендовано до друку Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету у. Протокол № 5 від 29 грудня 2006 року.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2007.

Березняк В. І.

ст. в. кафедри політології та соціології РДГУ

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ В ГАЛУЗІ ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА КОЛЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ В КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ І СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Перехід від Другої світової війни до повоєнного миру виявився складним і суперечливим. Країни антигітлерівської коаліції, зломивши зовнішнього ворога – світовий фашизм – згадали про свої антагоністичні національні інтереси. Особливо гостре протистояння починається між СРСР і США, а це, в свою чергу, покликало до життя еру „холодної війни”.

Водночас, паралельно з військово-силовими методами в міжнародних відносинах, йде пошук шляхів до ослаблення напруженості. Починається відродження ідеї „системи колективної безпеки” в Європі. Зусиллями держав світу було створено Організацію Об'єднаних Націй, одним з головних завдань якої є здійснення міжнародного співробітництва в „заохоченні та розвитку поваги до прав людини і основних свобод для всіх, незалежно від раси, статі, мови і релігії” (Статут ООН, ст.1). Усі держави-члени ООН, повинні виконувати взяті за Статутом зобов'язання, зокрема, заохочувати повагу до прав людини та їх додержання.

Відповідно до Статуту ООН у 1945 р. було створено комісію ООН з прав людини, в обов'язки якої входила підготовка міжнародних документів з прав людини. Вже 10 грудня 1948 р. в Парижі Генеральна Асамблея ООН прийняла й проголосила Загальну декларацію прав людини „як завдання, до виконання якого повинні прагнути всі народи і всі держави”. Загальна декларація прав людини має основоположне значення для міжнародної регламентації прав і свобод людини. Вона проголосила всіх людей вільними і рівними у своїй гідності і правах, стала першим міжнародним документом, що найповніше виклав перелік прав людини, який базується на 10 відомих християнських заповідях, англійських, американських і, насамперед, французьких законодавчих актах щодо прав людини.

Загальна декларація прав людини не є юридично обов'язковим документом, проте відбиває загальну домовленість народів світу і є моральним зобов'язанням для членів міжнародного співтовариства. Це дає підстави використовувати Декларацію в юридичному, моральному та політичному плані як на міжнародному, так і на національному рівні. Сьогодні, на жаль, нічим, крім надзвичайної

заідеологізованості тодішньої нашої зовнішньополітичної позиції, не можна пояснити того, що 48 держав проголосували за Загальну Декларацію, а Україна виявилась серед 8, які утримались.

Загальна Декларація стала складовою частиною так званої Хартії прав людини, до якої увійшли два пакти, прийняті Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 р. на розвиток Загальної Декларації, – Міжнародний пакт про громадянські і політичні права та Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. До Хартії прав людини належить ще один документ – Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, який визначає механізм реалізації цього пакту.

Пакти вступили в силу тільки у 1976 р., коли кожний пакт був ратифікований необхідною кількістю держав (35). Пакти є юридично обов'язковими лише для тих держав, які виступають їх учасниками. На сьогоднішній день 116 держав є учасниками Міжнародного пакту про громадянські і політичні права і 110 держав-учасниць Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права, 67 держав – учасниці Факультативного протоколу.

Україна підписала ці документи в 1968 р., ратифікувала – 19.10.1973 р. Міжнародні пакти набули чинності, в тому числі і для України 23.03.1976 р., а Факультативний протокол набув чинності для України 25.10.1991р.

За обсягом закріплених прав і свобод пакти не відрізняються від Декларації, лише поширюють і конкретизують її положення. Але є розбіжності в реалізації норм цих Пактів. Відповідно до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права кожна держава зобов'язується поважати й забезпечувати права, що містяться у Пакті. Відповідно до Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права кожна держава зобов'язується вживати у максимальних межах наявних ресурсів заходи до того, щоб поступово забезпечити визнані у Пакті права.

Генеральною Асамблеєю й іншими основними органами ООН було прийнято ряд декларацій, рекомендацій і конвенцій, що стосуються розробки конкретних зобов'язань і гарантій, які забезпечують додержання тих або інших прав людини, викладених у Декларації і в міжнародних пактах. Наприклад, Декларація прав дитини (прийнята ГА ООН 1959 р.), Декларація про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (прийнята ГА ООН 1963 р.), Декларація про недопустимість втручання у внутрішні справи держав, про захист їх незалежності і суверенітету (прийнята ГА ООН 1965 р.), Декларація про ліквідацію дискримінації жінок (прийнята ГА ООН 1967 р.) та ін. Опрацьовано також велику кількість міжнародних документів на регіональному рівні – європейські, міжамериканські, міжарабські, міжафриканські конвенції. Для Європи велике значення

має Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини від 4.11.1950 р.

Ратифікація Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод (далі – Європейська конвенція) дає поштовх для нової оцінки функціонування механізму захисту прав людини.

Якщо поглянути на історію вивчення теми прав людини у СРСР, то можна зазначити: вона не користувалась великою популярністю. Пояснюється це низкою причин, серед яких однією з визначальних є загальне негативне ставлення радянських дослідників до досвіду західних держав у даній сфері. Навіть на офіційному рівні ця тема і називалась найчастіше не інакше, як „так звані права людини”. Будь-які суперечки у сфері правозахисту незмінно трактувались з позиції боротьби соціалістичної та капіталістичної ідеологій. Як тільки лунали звинувачення у тому, що у СРСР або у будь-якій іншій країні соцтабору порушуються ті чи інші особисті або політичні права, миттю звучали відповідні звинувачення у недотриманні капіталістичними державами соціальних та економічних прав, що полягало здебільшого у нещадній експлуатації у них робітничого класу. При цьому не треба забувати про те, що історично громадянські і політичні права (так звані, „перше покоління прав людини”) вважаються продуктом розвитку буржуазних суспільств, а саме, Французької буржуазної революції. У той же час появи „другого покоління прав людини” (куди входять саме соціальні й економічні права) наука зобов'язана саме Великій Жовтневій соціалістичній революції. Тому немає нічого дивного у тому, що у вітчизняній юридичній літературі перевага або пріоритет завжди надавалися захисту та дотриманню саме соціально-економічних прав, а роль громадянських і політичних прав незмінно применшувалась. Для західної правової літератури з правозахисної проблематики був характерний прямопротилежний погляд: піднесення „першого покоління прав людини” при одночасному приниженні значення соціальних і економічних прав. І тільки Віденська декларація та Програма дій – підсумковий документ Всесвітньої конференції з прав людини, що відбулася у 1993 р., примирив наведені протилежні погляди. У п. 5 цього найважливішого документа держави-учасниці Всесвітньої конференції зафіксували наступне: „Усі права людини універсальні, неподільні, взаємопов'язані і взаємозалежні. Міжнародне співтовариство повинно ставитись до прав людини глобально, на справедливий і рівний основі з однаковим підходом й увагою” [4].

У світлі згаданих вище протиріч у поглядах радянських та західних юристів навряд чи викликає подив та обставина, що у працях часів СРСР Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод 1950 р. аналізувалась тільки щодо особистих і політичних прав.

Необхідно також зазначити, що у вітчизняній науці міжнародного права нещодавно переважало негативне ставлення до теми прав людини взагалі. Наведемо характерні його приклади: права людини, як такі, лежать за межами міжнародного права. Надання цих прав своєму населенню та конкретним особам – „внутрішня справа держави”. „Тільки при грубих та масових порушеннях прав людини саме ці порушення, що є загрозою міжнародному світу, перестають бути внутрішньою справою держави і тягнуть за собою міжнародну відповідальність” [6].

На сьогодні подібний підхід застарілий. Всесвітня конференція з прав людини підкреслила, що „заохочення та захист усіх прав людини є предметом законної турботи міжнародного співтовариства”. Крім того, у Віденській декларації і Програмі дій міститься вкрай важливе визнання того, що „права людини та основні свободи є правами, даними з народження кожній людині”.

Як вказує Т.Бекназар-Юзбашев, права людини мають поза державну природу: вони можуть декларуватися або позитивуватися державою, тобто закріплюватися нею у чинному праві, але вони не породжуються та не утворюються державою. У цьому розумінні вони є „природними правами, котрими володіє особистість як така, незалежно від бажання” [7].

У світлі наведеного вище виникає необхідність внесення деяких коректив до питань про принцип невтручання у внутрішні справи держав та про міждержавну співпрацю у галузі заохочення і захисту прав людини, а також у рамках регіональних систем захисту прав людини.

Дане питання набуває особливої актуальності у зв'язку з підвищенням ролі ООН та регіональних організацій у справі захисту прав людини. У відповідності з п. 7 ст. 2 Статуту Організації Об'єднаних Націй, вона не має права „на втручання у справи, які належать до внутрішньої компетенції будь-якої держави” [8]. Дана заборона діє щодо всіх держав, а не тільки до членів ООН.

Тісне міжнародне співробітництво у галузі забезпечення політичних, економічних та особистих прав людей, у тому числі і на регіональному рівні, на сьогодні стало важливим фактором міжнародних відносин. Деякі вчені вважають, що навіть, не існує „завдання важливішого для нинішньої демократії або правосуддя, ніж прагнення захисту в рамках закону основних прав людини від порушень з боку інших громадян чи самої держави”.

Раніше будь-які спроби активізувати міжнародне співробітництво у галузі заохочення та захисту прав людини неминуче наштовхувались на посилення про необхідність дотримання принципу невтручання у внутрішні справи держави. Ведучи мову про поєднання даного принципу з вказаним аспектом міждержавного співробітництва,

Я.Островський вказував, що „жодна з форм співпраці, які становлять міжнародний аспект проблеми захисту основних свобод та прав людини, у світлі вимог статей 2 та 7 Статуту ООН не повинна набувати характеру втручання у внутрішні справи держав і торкатись їх суверенної прерогативи. Тому діяльність у рамках ООН не може підміняти або доповнювати юрисдикцію держав. Вона може лише сприяти тому, щоб їх юрисдикція у даній галузі здійснювалась належним чином у відповідності з положеннями Статуту ООН та інших міжнародних документів стосовно захисту Основних свобод і прав людини” [10].

Нині все більше країн, у тому числі й Україна, заявляють про прагнення побудувати правову, демократичну державу, одним з основних принципів якої повинно стати безперечне дотримання прав та свобод людини.

З набуттям 1995 р. членства у Раді Європи та обранням шляху побудови правової держави, де справді діятиме верховенство права, Україна взяла на себе зобов'язання дотримуватися міжнародних стандартів у сфері прав та свобод людини.

Так, Україна постійно бере участь у договорах Ради Європи, які закріплюють права всіх трьох поколінь прав та свобод людини. Це – наступні:

- Європейська конвенція про інформацію щодо іноземного законодавства та Додатковий протокол до неї (Закон України про приєднання від 14 липня 1993 р., дата набуття чинності для України – 14 вересня 1994р.);

- Європейська рамкова конвенція про основні принципи транскордонного співробітництва між територіальними общинами та властями (Закон України про приєднання від 14 липня 1993 р., дата набуття чинності для України – 22 грудня 1993р.);

- Європейська культурна конвенція (Закон України про приєднання від 24 лютого 1994 р., дата набуття чинності для України – 13 червня 1994 р.);

- Європейська конвенція про нагляд за умовно-засудженими або умовно-звільненими правопорушниками (Закон України про приєднання від 22 вересня 1995 р. дата набуття чинності для України – 29 грудня 1995 р.);

- Європейська конвенція про передачу провадження у кримінальних справах (Закон України про приєднання від 22 вересня 1995 р., дата набуття чинності для України – 29 грудня 1995 р.);

- Європейська конвенція про транскордонне телебачення (дата підписання – 14 червня 1996 р.);

- Конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування у Європі (Закон України про приєднання від 29 жовтня 1996 р.). Зазначена Конвенція чинності для України не

набула, оскільки документ про приєднання України до неї не може бути депонований Генеральному секретареві Ради Європи. У зв'язку з вступом до Ради Європи 9 листопада 1995 р. для України змінилася процедура висловлення згоди про обов'язковість для неї положень цієї Конвенції. Наша держава може стати її стороною лише шляхом підписання з подальшою ратифікацією;

- Часткова угода про Європейську комісію „За демократію через право” (Закон України про приєднання від 22 листопада 1996 р.);

- Часткова відкрита угода Ради Європи щодо запобігання, захисту та надання допомоги у разі великих природних і технологічних катастроф (Указ президента України від 15 січня 1997 р. № 24/97);

- Спільна конвенція Ради Європи та ЮНЕСКО з визнання професійної підготовки у сфері вищої освіти у європейському регіоні (дата підписання – 11 квітня 1997 р.);

- Додатковий та Другий додатковий протоколи до Європейської конвенції про запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (дата підписання – 26 січня 1998 р.);

- Антидемпінгова конвенція (дата підписання – 2 липня 1998 р.);

- Європейська конвенція про охорону археологічної спадщини (переглянута): дата підписання – 2 липня 1998р.;

- Конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування у Європі (дата підписання – 17 серпня 1998 р.);

- Шостий протокол до Генеральної угоди про привілеї та імунітети Ради Європи (дата підписання – 3 листопада 1998 р.);

- Протокол № 2 до Європейської рамкової конвенції про основні принципи транскордонного співробітництва між територіальними общинами та властями (дата підписання – 3 листопада 1998 р.).

Відповідно до Висновку № 190 (1995) щодо заявки України на вступ до Ради Європи:

- Європейська конвенція про передачу засуджених осіб (Закон України про приєднання від 22 вересня 1995 р., дата депонування – 9 листопада 1995 р., дата набуття чинності для України – 1 січня 1996 р.);

- Статут Ради Європи (Закон України про приєднання від 31 жовтня 1995 р., дата набуття чинності для України – 9 листопада 1995 р.);

- Рамкова конвенція про захист національних меншин (дата підписання – 15 вересня 1995 р. Закон України про ратифікацію від 9 грудня 1997 р., дата депонування – 26 січня 1998 р., дата набуття чинності для України – 1 травня 1998 р.);

- Європейська конвенція з прав людини та Протоколи №№ 2,11 до неї (дата підписання – 9 листопада 1995 р., Закон України про ратифікацію під 17 липня 1997р., дата депонування – 11 вересня 1997р., дата набуття чинності для України (окрім Протоколу № 11, який набуде чинності 1 листопада 1998 р.) – 11 вересня 1997 р.);

- Європейська соціальна хартія (дата підписання – 2 травня 1996 р.);
- Європейська хартія регіональних мов або мов меншин (дата підписання – 2 травня 1996 р.);
- Європейська конвенція про запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (дата підписання – 2 травня 1996 р., Закон України про ратифікацію від 24 січня 1997 р., дата депонування – 5 травня 1997 р., дата набуття чинності для України – 1 вересня 1997 р.);
- Генеральна угода про привілеї та імунітети Ради Європи і Протокол до неї (Закон України про приєднання від 1 жовтня 1996 р., дата депонування – 6 листопада 1996 р., дата набуття чинності для України – 6 листопада 1996 р.);
- Європейська хартія місцевого самоврядування (дата підписання – 6 листопада 1996 р., Закон України про ратифікацію від 15 липня 1997 р., дата депонування – 11 вересня 1997 р., дата набуття чинності для України – 1 січня 1998 р.);
- Протоколи №№ 1, 4 та 7 до Європейської конвенції з прав людини (дата підписання – 19 грудня 1996 р., Закон України про ратифікацію від 17 липня 1997 р., дата депонування – 11 вересня 1997 р., дата набуття чинності для України – 11 вересня 1997 р.);
- Протокол № 6 до Європейської конвенції з прав людини (дата підписання – 5 травня 1997 р.);
- Європейська конвенція про видачу правопорушників. Додатковий та Другий протоколи до неї (дата підписання – 29 травня 1997 р., Закон України про ратифікацію від 16 січня 1998 р., дата депонування – 11 березня 1998 р., дата набуття чинності для України – 9 червня 1998 р.);
- Європейська конвенція про взаємну допомогу в кримінальних справах та Додатковий протокол до неї (дата підписання – 29 травня 1997 р., Закон України про ратифікацію від 16 січня 1998 р., дата депонування 11 березня 1998 р., дата набуття чинності для України – 9 червня 1998 р.);
- Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом (дата підписання – 29 травня 1997 р., Закон України про ратифікацію від 17 грудня 1997 р., дата депонування – 26 січня 1998 р., дата набуття чинності для України – 1 травня 1998 р.).

Наведене дозволяє зробити висновок, що динаміка розвитку міждержавного співробітництва у галузі захисту прав людини, перш за все у рамках регіональних систем захисту прав людини, свідчить про деяке звуження сфери діяльності вказаного принципу в даній галузі.

У останні роки акцент у міжнародному праві робиться на питання співвідношення універсального та регіонального механізмів у

даній галузі. Один з підходів полягає у „недоцільності збереження регіональних домовленостей з прав людини”, віддаючи перевагу універсальним договорам. Але з цим погодитися не можна.

Регіональний механізм захисту прав людини нині – єдина ефективна модель у даній галузі.

Слід повністю погодитись з Р.Рисдалом, що „у наш час неможливо утворити європейську систему захисту прав людини більш ефективну, ніж та, яка створена 40 років тому в Страсбурзі” [11]. Однак, навіть, такий схвальний відгук колишнього голови Європейського суду з прав людини не свідчить про те, що створена у рамках Ради Європи правозахисна система позбавлена будь-яких недоліків. У рамках організації постійно ведеться діалог про шляхи підвищення ефективності діяльності контрольного механізму Європейської конвенції з прав людини. В результаті у 1994 р. державами-членами Ради Європи прийнятий, а 1 листопада 1998 р. вступив у дію Протокол № 11 до Конвенції. У відповідності з ним передбачалася реформа згаданого контрольного механізму, де головною зміною стало скасування Європейської комісії з прав людини та утворення єдиного постійно діючого Європейського суду з прав людини. Однак слід вказати, що ці зміни не вирішили усіх проблем.

Не зайво нагадати й про те, що все ж таки основну роль регіональних механізмів у заохоченні та захисті прав людини окремо розглянуто у 1993 р. у підсумковому документі Всесвітньої конференції з прав людини. Підтвердження такої позитивної оцінки можна знайти у сучасних працях авторитетних спеціалістів у галузі прав людини як закордонних [12], так і вітчизняних [13].

Наведені факти роблять винятково актуальним дослідження теорії та практики функціонування системи захисту прав людини, утвореної відповідно до Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод.

Отже, повертаючись до України, слід сказати, що вона з моменту проголошення незалежності стала складовою міжнародної системи захисту прав людини, взяла на себе зобов'язання, зокрема у рамках європейської системи захисту прав людини, яка є найбільш розвинутою і ефективною у світі. Безперечно, ситуація з державним юридичним забезпеченням і захистом основних прав людини в Україні сьогодні ще не може вважатися задовільною. Навіть прийняті нещодавно закони з різних причин не завжди реалізуються повною мірою, проте напрямок з питання гарантій прав людини обрано Україною принципово. І це дає підстави сподіватися на поліпшення ситуації.

Література

1. Энтин М.Л. Международные гарантии прав человека (практика Совета Европы) — М., 1992.

2. Энтин М.Л. Международные гарантии прав человека (опыт Совета Европы). — М., 1997. З.Донна Гомьен, Дэвид Харрис, Лео Зваак. Европейская Конвенция о правах человека и Европейская социальная хартия. — М., 1998.
4. Віденська декларацій та Програма дій. Документ ООН А / Conf. 157/23 від 12 липня 1993 р.
5. Куликов Р.О. международно-правовой ответственности за нарушение прав человека. — М., 1979. — С. 23.
6. Международное сотрудничество государств в области прав человека (проблемы защиты прав человека в условиях борьбы за мир и безопасность). — К., 1987. — С.17.
7. Бекназар-Юзбашев Т. Права человека и международное право. — М., 1996. — С. 12.
8. Устав Организации Объединенных Наций. Устав Международного суда по правам человека. — М., 1992. — С. 6.
9. Курс международного права: В 7-ми томах. — Т. 2. — М., 1989. — С. 142.
10. Островский Я.Л. Международная защита прав человека и принцип невмешательства во внутренние дела государств / Сов. ежегод. междунаро. права. 1966-1967 гг. — М., 1968. — С. 86.
11. Ролв Рисдал. Проблемы защиты прав человека в объединенной Европе / Защита прав человека в современном мире. — М., 1993. — С. 122.
12. Ян Броунли. Международное право. — Т. 2. — М., 1977. — С. 270-271.
13. Карташкин В.А. Права человека в международном и внутригосударственном праве. — М., 1995. — С. 88-91; Мелешников Л.В. Права человека и международно-правовая ответственность за их нарушение // Гос. и право. — 1992. — № 3. — С. 99; Тихонов А.А. Совет Европы и права человека: нормы, институты, практика // Сов. гос. и право. — 1990. — № 6. — С. 121.

УДК 32:656.13

Дубей В. І.

ст. в. кафедри політології та соціології РДГУ

ПОЛІТИКА В ГАЛУЗІ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Поділ державної політики національної безпеки на компоненти є умовним, адже види діяльності, що відповідають останнім, тісно пов'язані між собою. Планування та організація системної державної політики відбувається таким чином, що всі її

компоненти й аспекти реалізуються гармонійно, з урахуванням взаємних зв'язків і впливів, коли активність держави в одному напрямі підсилює й стимулює ефект в інших напрямках. Серед компонентів політики національної безпеки значне місце займає транспортна політика. Вона є невід'ємною частиною програми економічної безпеки держави. Як і кожен з компонентів, транспортна політика має зовнішній та внутрішній аспекти, пов'язані між собою як дві складові одного цілого.

В сучасних умовах глобалізації транспортна політика – це комплекс заходів у різних напрямках діяльності транспортно-дорожнього комплексу (ТДК), який включає техніко-економічну модернізацію, адаптацію до ринкових умов, інституціональні перетворення в сфері економічних відносин, системи управління, кадрової і соціальної політики, інтеграцію в європейську і світову транспортну систему [6, 1].

Для сучасної економіки транспорт є засобом забезпечення її функціонування. Транспорт – одна з найважливіших галузей національної економіки, ефективне функціонування якої є необхідною умовою стабілізації, структурних перетворень економіки, розвитку зовнішньоекономічної діяльності, захисту економічних інтересів держави, задоволення потреб населення та суспільного виробництва в перевезеннях.

Шляхи сполучення, транспортні підприємства й транспортні засоби утворюють разом світову транспортну систему. На світовому транспорті працює близько 100 млн. чол. Загальна довжина транспортної мережі (не враховуючи морських ліній) становить 35 млн. км. Щороку у світі всі види транспорту перевозять понад 100 млрд. тонн вантажів і понад 1 трлн. пасажирів. В умовах науково-технічного прогресу збільшилася пропускна здатність транспортних шляхів, з'явилися нові транспортні засоби, збільшилася їх місткість і швидкість пересування. Найдосконаліша транспортна система в економічно розвинених країнах, адже на них припадає основна маса світового вантажообороту й значна частка світової транспортної мережі. Найрозвиненіша транспортна мережа в країнах Заходу, дещо поступається їй транспортна мережа Східної Європи та Росії, менш розвинена вона в Азії, Африці й Латинській Америці.

Загальна довжина світових автомобільних доріг з покриттям становить понад 20 млн. км. У світі налічується понад 600 млн. автомобілів і щороку ця цифра збільшується. Близько 80% їх кількості зосереджено в США, Японії та Західній Європі. У розрахунку на 1000 жителів найбільша кількість автомобілів припадає на США, Нову Зеландію, Канаду, Австралію, Швейцарію, Швецію, Італію, Францію.

Фахівці прогнозують щорічне зростання попиту на транспортні послуги на 4-5%, обсяги перевезень вантажів до 2020 року можуть збільшитися у 1,5-2 рази, пасажирів – у 1,3-1,5 рази [9, 1].

ЗМІСТ

I. АНТИТОТАЛІТАРНІ РУХИ В КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ 50-80 рр. XX ст.

Терешко Ю.М.

Причини придушення „Празької весни” та окупації Чехословаччини 1968 року військами країн-членів Організації Варшавського договору (ОВД) 3

Десятничук І.О.

„Празька весна” 1968 р.: внутрішньополітичний аспект підтримки безпеки Чехословаччини..... 21

Субот О.А.

Організація Варшавського договору як каталізатор політичної нестабільності у Східній Європі..... 26

Ларькіна Л.М.

Реакція Кремля на угорські події 1956 року, позиція ООН та західних держав..... 31

Рибак А., Каляєв А.

Оунівська публіцистика 1950-х років про ставлення західних держав до радянського тоталітарного блоку..... 40

Гончарова Н.О.

Придушення радянськими військами червненого повстання 1953 року в НДР..... 46

II. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ І СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Бжезинський Збігнев

Холодна війна та її наслідки..... 53

Троян С.С.

Вплив революційних хвиль у країнах Центрально-Східної Європи на геополітичні зміни..... 70

Гон М.М.

Гармонізація міжнаціональних і міжрасових взаємин як компонент системи безпеки держав Європи..... 74

Ткаченко Г.І., Ткаченко М.Г.

Мовне питання і національна безпека..... 82

Ткаченко О.М.

Гендерна рівність і національна безпека України 88

Луценко К.В.

Свобода слова в Росії: историко-политологический ракурс 96

Березняк В.І.

Міжнародно-правові стандарти в галузі прав людини як невід’ємна складова колективної системи безпеки в країнах Центральної і Східної Європи..... 101

Дубей В.І.

Політика в галузі автомобільного транспорту як складова системи національної безпеки..... 109

Куделя П.І.

Питання українсько-польського кордону на міжнародних конференціях в період Другої світової війни..... 117

Рогаль Й.С.

Конституційно-правові основи національної безпеки України..... 123

Савенко Д.О.

Военно-політичні конфлікти України та Росії в XXI ст. 128

Євсович Р., Радовенчик Т.

Конституційно-правові основи оборони України..... 147

Гень О.М., Гень О.Ф.

Т.Г.Масарик і нова Європа..... 154

Козачок В.Ф.

Генезис російсько-грузинських конфліктних відносин..... 162

III. РОЛЬ НАТО У СТАНОВЛЕННІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ. РОЗШИРЕННЯ НАТО НА СХІД ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ

Герасимчук Т.Ф.

Європейська безпека і США: новітні загрози глобального та регіонального рівнів..... 166

Трофимович В.

Україна – Європейський Союз: деякі аспекти взаємовідносин 172

Санжаревський О.І.

Еволюція політики республіки Білорусь щодо ОДКБ і НАТО..... 183

Христюк Т.А.

Тероризм як загроза міжнародного миру, безпеки країн Європи..... 191

Шеретюк О.М.

Євроінтеграційні проблеми і перспективи України..... 199

Демчук Л.В.

Діяльність Ради Безпеки ООН в підтриманні миру і безпеки в світі та країнах Центральної і Східної Європи..... 206

Назарук В.

Конфлікт у Косово. Роль НАТО 213

Романович Т.І.

Взаємозв’язок Україна – НАТО: інтеграційні перспективи 218

Відомості про авторів..... 226

Наукове видання

**СИСТЕМА БЕЗПЕКИ В КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ
І СХІДНОЇ ЄВРОПИ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД
(1946-2006 рр.)**

Матеріали регіональної науково-практичної конференції

Відповідальний за випуск – *Шеретюк В.М.*

Відповідальний редактор – *Терешко Ю.М.*

Комп'ютерна верстка – *Третьяк О.Ю.*

УДК 32
ББК 66.0
П 16

Система безпеки в країнах Центральної і Східної Європи післявоєнного періоду (1946-2006 рр.): збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. – Рівне: РДГУ, 2008. – 228 с.

Підписано до друку 28.05.2008 р. Формат 60x84 1/16.

Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний.

Друк ізографічний. Умовин. друк. арк. 13,9.

Замовлення №53/1. Наклад 100 прим.

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
редакційно-видавничого відділу
Рівненського державного гуманітарного університету,
вул. С.Бандери, 12, м. Рівне, Україна, 33028.